Kratki i jezgroviti opis Like i Krbave, dviju županija kraljevine Hrvatske.

Prvo mjesto u Lici, po imenu Perušić daleko je od grada Otočca četiri milje. Utvrđeno je s četiri čvrsta tornja i s okruglom kulom, što je i sada vidimo čvrstu i čitavu, gdje je ostala pošteđena od nepogoda vremena na sreću kršćanskih stanovnika, zaštičujući ih mirnih svojim čvrstoćom. Kutrina grada zatvara četiri stanovnika: kastelana, župnika i još dvojicu. U okolišu zaokupilo je svojim stanovima deset puta po šest starih kršćana, a poslije osvojenja ih je još pet puta po šest poliveno svetom vodom. Za oružje sposobnih ljudi nabrojilo se 80, a svih duša 300.

Na sve strane se ovdje vide prostrani plodni krajevi, što ih natovaren konj u jednom danu jedva može proći. Na pogostupu, što vodi prema Otočcu ima most i cesta popločena kamenjem. Na polju, što se stere od brda stoji tri kamene mjere, zvane u narodu kvarte. Neki kažu, da je u starini ovdje bila mitnica ili tržište. Pod gradom su tri vrela žive vode, a druga dijeli od grada ljupki kraj. Glavna rijeka nadjemlja je imenu županiji Lici, a daleko je od Perušića pola sata mjere te je prikladna da okreće mlinove. Sunda se nalaze mnogo polja, prostrane ravnice, široke šume i gajevi, obilni pašnjaci za blago, a obilna je plodovitost u zemlju bačenog sjemena. Ovdje nedaleko grada u glasovitom brdu ima podzemna prostorija, što može obuhvatiti 500 osoba. Tamo se mogu vidjeti preostali spomenici nesumnjive starine. U Perušiću imade svoje sjedište porodica pokojnog Ivana Smrdeljića s mnogim drugima, koji su, pošto je Lika pobjedonosnim oružjem previšnjeg cesara Leopolda bila natrag osvojena, preporodili Kristovim krstom. Grijeh bi bio izbrisati njegovo uspomenu, koji se nedavno hrabrim i junačkim srcem upisao pod Kristov barjak prezreši židovske zakone, mnogo silnije zjove Muhamedove. Ovaj isti slavni borac Kristov dviju godine

nakan, što se odrekao Muhameda, preporođen za nebo, boreći se s kršćanskim znakovima protiv Turaka progonio je svoje nedavne drugove u boju, a Bog je tako odredio, da ga je neprijatelj zarobio, odveo u Bihać i kad je prolario krv vrata pordrazi po kršćanskom običaju barbare, koji su pregovarali. Duša nevjernika, mrzeći čovječnost, odvrati uljudnost pogodama, a ljubav naplatiše mržnjom, radi čega bi zatvoren u tešku tamnicu. Slijedeće jutro bi izveden napolje na pripravljeno mjesto, da se okuša njegova vrlina, gdje su upotrebljavali najstrašnija mučila, da umekšaju i svladaju Ivanovu stalnost. Pomaljaju navališe Turci laskanjem da će mu, ako prezre svetinje kršćanske vjere te opet prigrli nedavno ostavljenog Muhameda, biti otvoren pristup do visokih časti i nagrade za njegove zasluge bit će veći, nego li prije ovoga suda. Ako li ne pristane vjerbit će svetničke ruke pripura prorokovih, koga je prezreo te mu obvandiše, da bude nabijen na okrutni kolac. Ali slomljena, nesipak Kristovom milošću ojačana duša Ivanova nije se sklonula ni laskavim ni strašnim, dapače je ovako govorio podivljalim barbarima: daleko bilo od mene takovo nevjerstvo, prije bi tisuću puta bio spreman umrijeti, nego li se odreći Krista. Kato stadoše okrutnici hrabroga zatočnika kršćanske istine batinati i rezdirati, da ono, što nijesu mogli izmamiti riječima istisnu okrutnim šibanjem. Ali ni ovim ranama nije bila svladana hrabrost velikodušnog vojnika, javno se odrekao Muhameda i prigrlio Krista. Divlji barbari obruti zbog toga smrtnim bijesom parove na okrutni prizor sve gradske stanovnike, dapače i kršćanske svećenike i ironku kolac. Međutim je Ivan ne prestajući se nimalo stajao nepomičan oboružavši se znakom spasonosnog križa, zarove Isusa, dopusti da ga nabiju i dok su ga nabijali ponavljaše sveta imena Isusa i Marije. I dok je nekoliko sati živio na kolcu jedan od prisutnih, nade put duši, da nade palmu slavne borbe za čast njenu. A očevidci ove stvari još i danas živi i meni su dobro poznati. A majka njegova spregovalom djecom i ženom najpovjerljivije preporučnju milosti i darežljivosti preblagoga vladara.

U susjedstvu Petrušića vide se zidovi odličnih dvoraca, gdje su stanovali moćniji Turci, a preostali su i jasni tragovi mnogih starih crkava. Narod bi parvan obilni božjoj ljubavi (jer mena Ivanova). Sveta misna žrtva lakše se obavlja izvan grada, a svršivši to na kamen govora pristupiše jednodušno i počeše svi podigli po tri puta, poljubivši svetu knjigu evanđelja i raspelo obećaše Bogu trojedinom i njegovoj katoličkoj, nepobjedivom cesaru Leopoldu i previšnjoj kući austrijskoj odanost, pokornost i vjernost zakleviši se, da će do posljednje kapi krvi nastojati vjerni i vjernosti cesaru i kralju i ako bude trebalo spremni su i umrijeti za

njih. Stanovnici susoše gradu za kapelu, što se ima podignuti pokraj grada, gdje su njidno grede i drugo drvo, dok su čavli i željezo pošelju.

U toru njegtu može pastir duša imati sjedište i udobno boravište. Za plaću dobiva dvadesetinu, kao što je to običaj kod kod svećenika. I neke stare starice, koji krotom još nisu potakmuti našim svetinjama svojim upsjenama volo vrnenivnji i onetaju drugo nedavno krštene kršćane te odgodiše na nekoliko njiovci krštenji djece u tim zemljama. Upamtio sam dva svećenika nekakve turske vjere, no sada su gorljivi ratvčnici spasonosne vjere i volo zgodni za njine širitelji kod drugih. Medu ostalima jeneki Juraj Gudelović, koji ne može slušati osvedu nanesenu katoličkoj vjeri od zavidnog turskog plemena, nuđ u dobi od pedesete, odlučio osvetiti nepravdu, te iraroe pod neprijateljskim gradom Tuščina na dvoboj. Naša vojska gledala je to stojeći daleko od njega, kako bi on bore iraroao neprijatelja, no taj se njih usudio iraći te odstupi slavu iraroačeu. Sin nekadanjeg pemišić kog kapetana predobiven krotom za crkvu stalno se ondje nastanio, jer je volio izgubiti drugu vremanska dobra, nego li odstupiti od Krista, stoga se preporuča dostojan milosti vaše preuvišenosti. I ovoj nedaleko leži Mušaluk, sada dvor pričasnoga gospodina Mesića, preko gore milju daleko na jug od Pemišića. Oblika je četveranglata na tri kata, volo zgodan za obranu svih strana, dok živa voda u susjedstvu pruža udobnost. Osim toga se na daleko steru gore i šume, dok je s druge strane najugodniji pogled na daleku i široku ravnicu. Neki gorani porijeklom iz krajiških gora podigoše deset svetišta. Svetište za obavljanje službe Božje još nisu podigli, međutim je zasada časni gospodin Mesić obećao doskora podići kapelu za štovanje i dostojno izvršivanje presvete i nekrvne žrtve. Na susjednom je brdu nekoć podignuti turanj, zvan Budak, dosta širok i okrugao, ali bez krova.

Sljedi novi Budak smješten na ravnici. Daleko je od rečenog turnja jedan sat. Grad je utvrden plotom i visokim kocima. Unutra je mješovna turska džamija s tarnjim, gdje muči svećenici ipak borave da čitaju misu. Za bolju obranu njegta bijahu prije naokolo četiri drvena tarnja, zvani od naših pavdaci. Kastanjenih kuća unutra i izvana ima 89, ljudi oružja dorastlih 60, živih duša 220, sve Kristu obraćene, ne brojeći kastelana senjanina Gvozdanovića, koji malo ili jedva išta prima za nagradu.

Krajem, što se stere milju nokolo protiče rijeka Lika. Na toj ravni vide se maci ili preostali zidovi tri jednaka crkvi. Stoga se ljudi složiše, da postignu drvenu kapelu i već

su sneski mnošim grade, da je upotrebe za zasnovano djelo. Nemaj
njidi za zvona kao ni skupo sveto pokućstvo. Ljudi su uglađeniji
od pređašnjih i ovdje se može održavati svećenik, da vrši službu
Božju djevicima. Ima dva mlinova za mljevenje žita za svagda-
nji kruh. Široka kula ili presjajna knjiga visoka i okrugla raz-
djeljena je na tri sprata, prostrana je za hrabre branitelje, da mo-
gu držati nenadane navale neprijatelja. Stanuje u njoj 12 porodica
pokrštenih i neki Vlasi raskolnici. Mjesto je lijepo, bogato
šumama, poljima i pašnjacima zgodnima stadu za pašu. Izvora
ni potoka povrsnje obilje izvor-vode, no ta za duže suše kat-
kada tako presuši, da moraju blago goniti na vodu sve do rijeke
Like, gotovo milju daleko. Od ovoga grada vide se zemlje, što se
steru u dužinu dvije milje, a u širinu milju i po. Ovdje se
nalazi i grad Gredenar, što se jedva vidi iz svojih ruševina.
Gore i polja, ravnice i pašnjaci su najplodniji. U svim ovim
stranama može služba Božja sve do Mišalinka obavljati
jedan svećenik s pomaćnikom.

Lijepi grad Bilaj diže se na brežuljku i bijaše nekada
nesumnjivo sjedište velikaške porodice, kako svjedoče tragovi
ukusnih izrađenih dovratnika i prozora. Središte je čitave
ličke županije te se oko može pariti na svim ravnicama oko-
lišnih polja sve do gore Velebita. S jedne strane opkoljuje ga
rijeka Lika preko koje je sagrađen most da putnici mogu
preći po suhom. Most čuvaju za Turaka u dvorcu tvrđi,
što bijaše tamo podignut da se prepriječi dolazak vojnika iz
naših strana. S istoka mu se diže nasuprot Ribnik i Rebren.
Okolišne zemlje široke su osam putnih sati; novo pokrštenih
kuća ima 23, vojnika 37 u svemu 154.

U istu Bilaj zakapanju većim dijelom u svoje ruše-
vine, dok mu stoji sami zidovi sa strane. Ovdje se nalazi, što
spada gradu Ostrovici broji 30 ruskih kuća. Knjigovođom vlašću
upravlja Bilajem gospodin Franjo Carttner, vojvoda otočki,
hrabri i spretni vojnik. Na podnožju brda podignuli su Turci
slabo pokrivenu džamiju i ovdje se služi misa i zbog poštovanja
svetinje obećaše stanovnici popravak. Petar Butković, kad bi
imao kakvu pomoć mogao bi održavati i upravljati i Rib-
nik, što je jedan sat udaljen od Bilaja. U nestašici mnogih
stvari trudi se narod da izvrši čisto i lijepo službu božju.
Opanci su pridošli kršćanski vojnici u velikom broju začuvši,
da se skupio neprijatelj i bili su spremni izaći mu nasuret.
Kad se svršila misa i propovijed svi izrekoše prisegu vjernosti
Bogu, vjeri i nepobjedivom cesaru i kralju.

Ribnik je mjesto na ravnici okruženo sa svih strana

ribnom vijekom. Grad i kula je porušena, a ulaz je s istoka lak na vrata prama staroj i pušenoj crkvi. Ima mjesta za stanove za 150 stanovnika. Mlinove tjera voda, što oplakuje gradska vrata. Vještí onome kraju kažu, da je tamo nekoč bio samostan. Ulokn ktjidoše daskama pokriti protiv kiše. Kula stoji još sada posvuda dosta visoka i čitava. U podgradu bijaše za gospodstva barbara 120 prebrojenih stanovnika. Tu je stolovao beg upravljajući sudištem s ostalim časnicima naroda ovih krajeva. Imena kršteních preostalo je pet kuća, starih krščana ili Hrvata sam, za oružje sposobnih ima 75, Rašana raskolnika ima u mjestu 40. Prostrani kraj konjanik jedva za dan prođe. Na zapadu smeća se Bilaj, na jugu gora Velebit, na sjever Kreba, na istoku se vidi Medak, a daleko je milja od ovih mjesta. Dovenje je vrlo naporno radi dalekih šuma premda je put do njih lagan i ravan. U ovom kraju broji se sedam crkava u pušenim mjestima. U natapa ove zemlje i rijeka Oglamočnica, tako nazvana od stanovnika Oglamočana i utječe u Liku. Može da gone i mlinove, te ih već u Ribniku okreće. Misa se nije mogla služiti pod vedrim nebom radi vjetra i žestoke kiše. Priseglo sjeći polorište u Bilaju te ih odje nisam savao na ponovnom prisegu. U neki su odje, revni za službu Božju sami me zatrašili, da ih posjetim i kad sam odlazio dosta daleko me ispratiše. Mora ih se opskrbiti stvarima potrebnim za služenje mise.

Medak je stari grad podignut na obali vijeke Like i tamo odabraše naseljí Vlasi ili Rašani raskolnici dotjerani onamo iz primorskih strana, čijih kuća ima 70. Kraj je dosta prostran te konjanik treba čitav dan da ga obiđe. Velika plodnost zemlje mami stanovnike da je obrađuju. Došlo je ovamo iz bosanskog grada, zvanog Sarajevo neki biskup Vlaha ili vladika imenom Atanasije Ljubović, ostavivši tamo svoju braću i rodake. Ovi se najprije naselio u Kotaru, ravnici prema Mletačkoj, gdje je jednako zagradio kuću među svojim Vlasima. Primamljen u Medak obnoćom zemlje zagradi si novu kuriju. A jer je raskolnik, kako ne bi bilo i drugima prilike, da se odvrate od jedinstva crkve rimo-katoličke, zabranio sam mu djelo nastaviti i dalji boravak u Lici iz dva uzroka i to prvo: nema dozvole od apostolskoga kralja, drugo jer u primorskim zemljama Hrvatske Rašani ili Vlasi imadu biskupa ili vladiku poštenjaka i vjernoga od svetog cesarskog i kraljevskog veličanstva i postovanog

od rimske apostolske stolice, po imenu gospodina Isaija Popovića, sa sjedištem u Marči te za stoga ne treba pustiti u njegovu stvar. Čuvši ovo novi vladika reče, da će uskoro u ovoj stvari poći u Beč na kraljevski dvor.

Radnić je u onome kraju, gdje se diže gora Velebit. Ovaj grad ima pod svojom zaštitom prostrane zemlje, što mogu odgovarati putu od jednoga dana. Blizu teče rijeka Radučica okrećući mlinove. Stanovnika Vlaha Rašana raskolnika, koji su se odmetnuli od jedinstva crkvenoga broji se preko 100, za oružanje sposobnih 100. — Tu se nekada viđevahu tri crkve, kako svedoče preostale ruševine. Prije četiri mjeseca neki monah ili raški kaluđer bi tu smaknut od svoga naroda. Zašto je taj zločin počinjen, nije se ustanovilo. Grad Lavinac vidi se na brežuljku pod gorom Velebićem. Naokolo se stere pred gledaocem prostrani krajevi: Rijeka zvana Otočnica prebogata ribom, osobito pastrvom, teče u susjedstvu. Tamo se drže stražе i radi toga ondje nitko ne stanuje. Odavle idući dolari se u Gračac, koji se zove stari grad na području gore Velebića. Tamo se stječu dvije male rijeke Otučnica i Otučka. One nadmašuju obiljem raznih riba potoke čitave županije. Kroz onuju stranu prostran i prema zapadu se stere sve do mora i Topine, gdje je izvor Zrmanji, što dijeli Liku od Dalmacije. U prema istoku od istoga odijeljena je Krbava. Prostora ima dosta za 300 stanovnika. Tamo su jasni tragovi srušenih crkava. U šest sati odavle udaljeni su turski gradovi Kekup i Ostrovica. U ovom gradu su stražari iz pograde otočke nasuprot susjednim barbarima, koji međusobno izmjenjuju straže.

Ostrovica sa Barlatom su gradovi već prije srušeni, međusobno udaljeni dvije njemačke milje. Na istoku su im brda i planine. Gorskim šumama odijeljena je Lika od Krbave. Ovom stranom nastava 30 porodica Vlaha ili Rašana, koji također u Barlatama. Na području one gore na povišenom mjestu diže se grad Vrbac. Bujica zvana Novčica plaće njegovom stranom. U daljini stere se ravnja dan hoda. Vlaha ima 40 kuća. Cetinska dvorova ugleda u oči kaštel Cavlovac na drašesnom brežuljku. Njegovi zidovi još sada se sjaje bez krova, mnjik izloženi neprogodama vremena. Prostora ji za 100 stanovnika.

Prešavši ovo dolove na oči gradovi Mogorić, Skelbar, Vranić, Kamić u šumama, pusti, ni od koga nastavani. Druga strana gora počinak je županiji Krbavske, što je s istoka i zapada sinca od prirode utvrđena gorama i šumama

Sa strane bosanske s istoka gora je nema od stanovnika Oljševica ili Velavac. Dnjinom manja je Kobava od ličke ingenij, nema nikakovih stanovnika radi straža naših prosada, što naši u njenje imaju tri grada ili kaštela i to: Udbina, za obranu od barbara nekako utvrdjena, kamo se Turci za opustošenja Like kao na sigurniji njihovo povlače. Drugi Pisać, treći Brnić. Četvrti njih tvrdica Kranić, zatim Knjak, na po visokom i zgodnom za obranu brežuljku. Peti grad Podlapača, zatim Prozor, drugi grad Farkašić, Korjan, Trnjanski Omoljac, Brezovac, a onim stranama najbliži bi bili turski gradovi, da ih gora Olješivica međusobno ne dijeli: Ključi naime Bihać, Drašić, Orišovac, Cetin, Vakuf, Ostrovica sve do Bilajskog polja, što se na dugo stere prema Dalmaciji i gradu Šibeniku.

Knin u donjoj Lici grad je smješten na dosta visokom brežuljku. Dok je bio čitav imao je četiri braništa, sada se jedva diže iz ruševina. U njemu su dva topa iz njihi, a treći željezni, darovani od prevzvišenog nekada generala Herbersteina. Ovaj grad sam vlada nad dvanaest drugih gradova, jer su njegovi krajevi vrlo prostrani; knjigu ih jedva može obaći za 36 sati. Od Karlobaga je udaljen četiri njemačke milje. Drvna istoka vidi se Bilaj, prema jugu Velebit, na zapadu smeđa brda Kosin. Dok su barbari gospodovali obitavalo je u okrilju Knina 200 vlaških glava. A sada su 34 kuće ledenicama i novo krštenih 28. Oni su nesigurno naseljeni radi susjedstva Vlaha raskolnika, koji lindi nepostojane njihove nagrabiše bolja zemljišta, kao što i drugdje s velikom žalošću katolika na sve strane vide. Drugi mogu noći od naših Hrvata 120 osoba, od novo obraćenih i drugih raskolnika Vlaha 500. Tvrdobrižnik nema u tom mjestu gdje ni kako boraviti, jer ne posjeduje ništa zemlje, niti mu stanovnici Knina plaćaju desetinu. Njihovo se obveraše raketvom, da će Bogu i nama njemu služiti. Na njihi Kovatići, što dolazi iz gore Velebita može se zgodno podignuti mlinove pod Knin. Odavle je jedna talijanska milja daleko njihova Lika. U susjedstvu su također sidani stanovi odličnika, ali gusti i ber kova. Gradovi u ovom okrilju su ovi: Bužim, Krčmarić, Bogdanić, Smiljan, Ostrovica, Hotič Stari i Novi, Obrovac i Baška, a među njima su bujice Čočiteljica, drugo Ostrvica, treće Hotišica, četvrto Žebinac, peto Paravišćica, šesto Bačinovac, sedmo Butkovica. Sve te njihe obilnji ribama raznе vrste, a mlinovi mogu se smjestiti posvuda.

Pod Paravištem, Ostrovicom i Hotišom ruševine za četiri jednu crkvu. Od jedne stoji četvrt prostrani zidovi, dapače i

proučelje, ali ber krova protiv kiši i snijega. Još stoji tu kostionica, četvrtasto kamenje sa prastarim natpisima, nalazi se izvana. Od vrata mjesta idući dolazi se do Jablanca, grada što leži na moru Jadranskom, daleko odavle pet ili šest milja, odličnog zbog vele zgodne luke. Krajevi se protiču oko osam njemačkih milja nokolo, a naseljeni su Vlasima iz Krupota, s. Jurja u 96 kuća. Za oružje spremnih ima 150, da odbiju neprijatelja. Svih duša pastvo je 700. Traže vlastitoga svećenika pa mu obećaju dobru pripomoć. Čuo sam ovi govor, koji ih je potekao, da mu milostinju za crkvu, odredi oko 100 dukata. Osim toga odlučiše kupiti zvono i sliku Djevice u nebo vrte.

Prešavši ove gore i šume i pitoreći dolazi se u Kosinj. Grad je na povišenom mjestu, ali prostrane samo ruševine, bogat je vodom što se gubi. Ovo mjesto bijaše, kako kažu, slavno za prijašnjih kršćana i nadaleko se prostirala izvana i iznutra. Dokaz su štampani brevijari ilirski, kako se čita na dnu onih, kojima se služe sada svećenici glagoljaši moleći časove kanonske, ovdje štampani. U sedam kamova je prije u ovom kraju čašću puk Boga, a jedan od ovih bijaše očišćen dolično za vršenje službe, gdje je (na prednjoj strani oltara) kamen četvrtast pokopan sa čitavom i pojčom rukom (desnom), dok su se drugi dijelovi tijela pretvorili u pepeo. To će biti pojedinačno obilate darežljivosti potrebnima. Prostrani tamo mjesto manastira redovnika svetoga Pavla, prvoga pustinjaka.

S istoka Kosinju leži Paraviše, s juga Jablanac, na zapadu Otočac. Nakolo su tri sela ili naselja. Gornji je 40 kuća stanovnika, koji su se naselili u one krajeve iz Kranjske. Srednji tih je vlaško selo sa 100 glava. U trećem dvori 40 Hrvata svoje posjede. Ovi se svađaju s Vlasima, a raskolnici se prijete, da će raspru oružjem riješiti, kao da će od neprijatelja bitkom i srećom kupiti osvojiti posjede, što ih katolici do sada drže i s pravom začuvaše. Za ratovanje od naših katolika nalazi se jačih ljudi 100, Vlaha 500, najzrbanih vojnika 150, svih vas 700.

Ovdje obavlja službu pastira dajući spasonosnu okrepu i raskolnicima i katolicima Nikola Vrelac podvržen (nekada kalnitor ili ruski parok) vlastom biskupa Sofije Popovića u Marči. Na propovijedi imao sam u crkvi raskolnika obilno slušateljstvo, a poslije propovijedi obveraćene Bogu crkvi, čvarskom veličanstvu vjernošću, ratnu pokornošću. Rečeni župnik Nikola sav se dao na to, da se ukloni strani biskup raskolnika. I ako to postigne obećaje imanjitih mjesto zajedno sa svojim Vlasima i preći u Medak, a mjesto će osta viti pašnu Kranjcima, da mogu njegovi i mirno obraćati

zemlju, a prestat će svade radi susjedstva. Osim toga će se raskolnici svih krajeva vratiti na poslušnost i miju s crkvom. Ova tri jezera pružuju rijeka Lika, na kojoj se vrte mlinovi i tamo se gubi.

Kraj obiluje jelenima i drugom divljači; kako se pričalo prije 1694. Sada pusta polja pokrivaju se šumom, što raste. Župnik bi mogao ovdje dobro živjeti; osobito, ako se Rašani odsele. U Donjem Kosinju narod je naumio, da digne crkvu svetog Antuna Padovanskog, u Gornjem pak bošanskoga Jeronima crkvenog oca i zaštitnika svoga ilirskoga naroda. Da se to djelo podigne bilo bi nadasve potrebito pomoći pomoć. Najveća je nada, da će drugi slijediti dobrog njihov primjer. Najveća kotar ličke županije, ako se gleda na duljinu od Konjarca ili ponora rijeke sve do Kopine ili izvora Zrmanje obuhvata 15 ili 16 njemačkih milja, ako se gleda na širinu, od gore, što dijeli Krbavu od Like sve do mora Jadranskoga, i grada Karlobaga obuhvata prostor od 8 ili 9 milja. Sve obje županije mogu se ubrojiti među najugodnije u ilirskom kraju. Jer čim god se može naslađivati; sve što obilno nudi: ravna polja, rijeke, šume, gore, u njima veprove, jelene, medvjede i gorskim divljač i ptice. Zrak je najzdraviji i baš koristan za oporavak, gdje se često nalaze stasite i lasne djevojke, uglađene muževe i žene, osim toga jake i muškićave, dok je nevjerojatna plodnost domaćih životinja. Kako su ih ovih strana bili izbacili kršćani prije kojih 120 godina, obje županije neobrađivane pretvorile se u pustinji, osobito za 20 posljednjih godina.

Stanovnici naših pogorana i šumama nadomak ometaju manjom neprijatelja, koji su pustošili i odvodili kršćane, te su danju i noću, na broj 60 stražile. Njih uzdržavaju stanovnici dajući im žita u mjeri od 1300 kvarata novčanih jedinota od 600 njemačkih forinti. Osim stražarama nisu pribrojeni drugi izvanredni, što izvanredno dođe posade gradova u ovim zemljama i koji se moraju o svom trošku uzdržavati; dok onamo polaze i na straži borave. Na dinu bi se način utjerilo ove nove kršćane, kad bi ih se obavijestilo o blagosti vladara te bi ih se darežljivo nadarilo vojničkim plaćama. I da ih odvratim utjerane nekom njihovom očekivanju daću ovaj pozno raspravit s visokom komorom građičkom i njezinim savjetnicima, njihove nevolje i bijede razložit i preporučit. Bog najbolji i najviši neka bude blagoslovljen, od tolikoga množtva naroda u ovim županijama nema više nego 15 stanica, koje nisu kršćene. Župnici će se morati pobrinuti za pučko prosvjećenje, crkvena i druga, u tome im se mora pomoći.